

Hahmotushäiriö on luova tapa tehdä asiat toisin

Alkutunnus: lyhyt musiikki.

Naisen ääni sanoo: Tämä on Saako oppia - kokemustarinoita.

Julianna Brandt-Smal kertoo:

Koulussa oli aina vaikeaa. Tai siis kaikillahan on aina välillä koulussa vaikeaa, mutta mulla oli jotenkin ihmeellisen ja äärettömän vaikeaa jo ekaluokkalaisena pikkutyttönä pienen koulun pienessä luokassa. Mitä väliä sillä on nyt, montako omenaa Pekka osti? Mitä väliä sillä on, että montako hänelle sitten jäi? Miksi en osaa piirtää symmetriaa?

Leikin etten välitä siitä, kun ei minua huvita. Eihän mikään maailmassa ole symmetristä! Miksi pitäisi siis osata jakokulmia? Sin, kos, tan. Tan, kos, sini.

Ainut missä olin hyvä, oli kertotaulu. Viisi kertaa viisi kaksikymmentäviisi. Kuusi kertaa kuusi 36. Seitsemän kertaa kahdeksan. Oho, en muistakaan!

Välähdyksenomaisia hetkiä matikan tunnilla. Puren lyijykynää, se maistuu lyijyiltä mun hampaiden välissä. Pirskahteleva niinkuin tuska ja hiki mun sisällä. Vitun matikka! En saisi kiroilla. Voi vitunvitun matikka. Enhän saisi kiroilla.

Päällystin matikan kirjan pinkillä glitter-muovilla. Ehkä sillä lailla olisin osannut laskea laskuja enemmän. Ehkä sillä lailla ne ärsyttävät numerot matikankirjan kansissa eivät näkyneet ulospäin. Pinkkiglitterinen matikan kirja lentää kouluhuoneen nurkkaan.

En osaa, en ymmärrä, en hahmota.

En osaa, vaikka treenasin eilen isken kanssa näitä hemmetin symmetriaa kaksi tuntia. Voinko käyttää vilppiä? Voinko käyttää vilppiä? Voinko luntata kokeessa? Lunttasin kokeessa.

Koko ajan saan nelosia, vitosia. Viisi miinus, tukiopetusta koulun jälkeen, ärsyttää! Tuntuu, etteivät opet ymmärrä. Ne tietävät, että mä en hahmota. Ne tietävät, että mä en pysty hahmottaa. Ja silti niiden opetussuunnitelmissa lukee, että jokaisen lapsen tulisi opetella näitä ja näitä asioita.

Miksi mun pulpettikaveri saa tehdä jo lisätehtäviä? Miksi minulta on mennyt 45 minuutista 43 ja puoli minuuttia edes tähän yksi tehtävään. Enhän mä oo tyhmä? Enhän mä oon tyhmä? Enhän mä ole tyhmä, vaikka en mä opi ollenkaan?

Kuvistunti. Mä tykkään kuviksesta. Mummi opetti värioppia: jos tätä ja tätä ja kolmatta vesiväripalaa sekoittaa, tulee ruskeaa. Onko väliä, mitkä on päävärit? Ei mua kiinnosta säännöt.

Mä oon kuvispainotteisessa yläkoulussa ja kaivospainotteissa lukiossa. Jos mä en asuisi niin pienen pienessä keskipohjalaisessa kaupungissa. Sanoisin reteesti, että mä tuun taidelukiosta!

Meillä oli kuvista paljon ja se oli ihanaa. Samaan aikaan tosi innostavaa rentoa ja tosi ahdistavaa. Aina kun mä yritin piirtää neliötä, kolmiulotteista neliötä, ne sivut meni jotenkin mönkään. Niistä ei tullut sileitä, viivat meni alaspäin ja huterasti. Ja ihan kun sen neliön kaikki sivut olisivat menneet ruttuun, niinku paperinpala kämmenen sisällä.

En osaa. En vaan osaa tehdä mitään kolmiulotteista. Mä en ymmärrä, miten kaksiulotteiselle paperille voisi taikoa kolmiulotteisuutta.

Kuviksen opettaja kehui vaan kerran, vaan yhden kerran, nosti luokan ääreen ja edessä mun taideteoksen. Ja kehui sitä ja sanoi että: ” Jotakin tällaista mä toivoisin, että te kaikki tekisitte. Ottakaa mallia Juliannasta!”

Arvatkaa millainen kuviskerta se oli? Se oli abstraktin taiteen ja vapaan värityksen ja vapaiden kiemurtelevan viivojen tunti. Mä olin piirtänyt suuren puun, joka oli täynnä väriloistoa ja jonka taivas oli pinkki ja jonka runko oli musta. Se tapahtui yhden kerran.

Yhden kerran musta tuntui että kuvisope oli musta ylpeä. Koska aina ennen mä ajattelin, että toivottavasti se ei tuu kattomaan mun piirustusta mun olan takaa. Koska mä en ikinä voittaisi, koska mä en osaa piirtää kolmiulotteisesti, koska se paperi ja kynä ja niiden välinen yhteistyö ei vaan tottele mua! Koska mä en hahmota, mä en hahmota kolmiulotteisesti.

Mut mä ajattelen tästä hyvällä. Että kelatkaa nyt! Kolmiulotteisuutta hahmottamaton tyttö ja sen tytön taideteos sai kunniaa ja mannaa luokan edessä taitavalta kuvisopelta.

Että onhan sekin jotain.

Mun paras lapsuuden kaveri Hanna askarteli minulle joulukortin. Se oli sen itse tekemä tosi sympaattinen kortti. Siinä muodossa oli niin jotain tuttua. Se oli tähden muotoinen kortti, mutta sen tähden sivut oli epäsymmetriset. Sakarat eivät sojottaneet viivoittimen terän lailla suorana, vaan ne olivat vähän vinksallaan ja sinnepäin ja suurieleisiä niin kuin minä. Hanna selitti: "Mä nimesin nämä Julle-tähdiksi, koska sä teet aina tällaisia tähtiä. Katso nää menee näin!"

Toinen sakara sojotti, neljäs oli vähän pulleampi kuin kaikki nuo muut sakarat. Mua nauratti: musta se oli söpöä. Hanna ei kiusannut. Hanna ei kysynyt, että mikset sä osaa piirtää oikeita tähtiä. Vaan se sanoi, että ne on Julle-tähtiä, ja musta tuntui että ne on sellaisinaan arvokkaita.

Aika ja viisarikellon vihuliaisuus. Mä oon melkein 30 ja mä en vielääkään hahmota viisarikelloa. En siis seinäkelloa, heilurikelloa, kaappikelloa, käkikelloa, en mitään missä on viisareita.

En vaikka olisi numeroita ympyrässä, vaikka olisi viivoja ympyrässä tai varsinkaan, jos ei ole mitään siinä kellotaulun ympyrässä.

Mä en ehkä hahmota kuin säkällä tasat, puolet ja varttia vaille ja varttia yli olevat. Mutta en kyllä aina niitäkään.

Mä muistan kun tosi usein, vaikka enkun tunnilla, koulussa joku kysyi, että "Hei Julianna, paljon kello?" Ja mä katsoin sitä enkunhuoneen seinässä olevaa viisarikelloa, jossa oli vaan viivoja ympyrässä. Ja mä haluaisin kauheesti sanoa sen!

Mut mä tajusin, että mä en tajua siitä kellosta mitään. Sitten mä hivutin salaa kännykän taskusta ja katoin niitä digitaalisia numeroita kellosta. Ja kerroin, että, että, no se on sen ja sen paljon.

Opin kellon on aina meidän uunin digitaalisesta kellosta. Siinä oli itse asiassa mintunvihreät digitaaliset numerot, jotka loisti pimeässä. Ei meillä kotona koskaan edes ollut viisarikelloa. Ja ehkä siksi mä rupesin halveksimaan niitä. Mua ei myöskään ikinä kiinnostanut mitkään rannekellot. Ei vaikka, mun bestiksellä Hannalla oli sellainen pinkki. Musta kaikki oli vaan tosi rumia.

Tälleen aikuisena mä olen paljon miettinyt, että miksi pitäisi osata viisarikelloa. Mitä sillä muka tekee? Varsinkaan nyt kun me kaikki täällä kannetaan älypuhelimia tai digitaalisia älykelloja mukana koko ajan.

Musta tuntuu, että se viisarikellon opettelukin on vaan yks hemmetin tapa. Joka oletetaan, että jokaisen nyt pitää osata, koska se on maalaisjärkeä. Mut mä voin kertoa: "Mä selviän ihan ihan hyvin elämässä ilman viisarikelloa!"

Mitä mä haluan tällä kaikella sanoa?

Miksi mä kerron välähdykseomaisia tuokiokuvia mun elämästä hahmotushäiriöisenä tyttönä?

Mä kerron näitä ennen kaikkea siksi, että ihmisten olisi helpompi ymmärtää ja eritoten siksi, että mun olisi helpompi ymmärtää itseäni.

Kaikki menee sitä kohti, että mä toivoisin, että maailmassa, koulussa, aikuisten kesken, nuorten kesken, lasten kesken, eläinten kesken, ihan kaikkien kesken ymmärrettäisiin, että on monta tapaa tehdä oikein. On monta tapaa tehdä ne arkiset asiat, joita meidän isoisoäidit opettaa meidän vanhempien vanhemmille ja sitten taas meille.

Kun mä asuin Tukholmassa, mä en osannut karttaa. Tai siis korjaan: en mä ikinä osaa karttaa. Mun hahmotushäiriön takia kartat on mulle vaan kiemurtelevan kuvioisia ja värikkäitä paperinpalasia.

Voitte kuvitella, että koulun suunnistus oli ihan yhtä kauheutta! Mutta minä pidin itsestäni kiinni ja mä olin varma, että mä saan jonkun sellaisen parin, jonka kanssa me voidaan suunnistaa silleen, että me ei eksytä reitiltä. Me eksyttiin vaan kerran ja rämmittiin jossain suossa.

Kun mä asuin Tukholmassa niin mä en tosiaan osannut karttaa.

Mä en en ikinä osaa karttaa. Mä en vielääkään osaa karttaa. Nyt te varmaan mietitte, että härreggyd, miten toi tyttö oikein suunnistaa vieraassa maassa. Entä kun se lähtee lomamatkalle? Eikö se ostakaan turistien pienistä putiikeista niitä karttoja, paperikarttoja? No entäs Google Maps, eikö se sitäkään katso? En, en mä tarvitse sellaisia ja silti mä pääsin perille! Mä pääsin perille mun omalla tavalla.

No miten mä sen teen? Mä aina nauran, että ei mun kuulokkeista aina välttämättä, kun mä kävelen jossain, niin kuulu jotain musiikkia tai äänikirjoja tai podcastia. Siellä saattaa kuulua naisääni, joka sanoo: "500 m päästä käänny oikealle tai määränpää on vasemmalla." Mä kuuntelen ne kartan GPS-ohjeet.

Mä oon auditiivinen oppija ja mun maailma rakentuu visuaalisesta tuokiokuvista, jotka on peräkkäin. Tiedätkö ihan kun kameran rullaa kelaisi: räps, räps, räps?
Ne on kuvajonoja. Mä en hahmota kolmiulotteisuutta.

Vitsi kun mä saisin mun päästä semmoisen filmirullan! Ja sitten joku voisi tehdä elokuvan siitä, miten mä oikein maailman näen! Räps, räps, räps!

Mä käytän tosi paljon hahmottamiseen Google Mapsia ja Google Earthia ja Googlen kuvahakua. Tukholmassa mä katsoin, että OK tuon näköinen rakennus. Zuumasin, katsoin mitä maamerkkejä siinä on ja lähdin sitä kohti. Mä otin screenshotteja siitä Googlen kuvasta ja mä pääsin perille! Se vie ehkä enemmän aikaa, mutta mä oon siellä itsenäinen. Voin itsenäisesti tehdä asioita, vaikka mulla on hahmotushäiriö!

Mä toivoisinkin, että tää maailma, ja koulutusjärjestelmä ja kaikki näkisi hahmotushäiriön, Joo se on tosi tuntematonta ja todella kyllästyttävää, välillä ärsyttävää, koska sitä on myös vaikea selittää. Se on abstraktio, jolle ei löydy sanoja.

Mutta se on ennen kaikkea myös tapa tehdä toisin. Se on arkiluovuutta, se on totuttujen määräysten, tapojen ja vanhanaikaisten tottumusten haastamista.
Se on luova tapa olla olemassa. Se opettaa luovuutta ja sitä että mä teen silti just oikein!

Lopputunnus: lyhyt musiikki.

Naisen ääni sanoo:

Tämä on Saako oppia kokemustarinoita.

Miehen ääni sanoo:

Tämä podcastin on tuottanut Humanistinen ammattikorkeakoulu. Podcastin sisällöllisestä tuotannosta on vastannut lehtori Hanna-Kaisa Turja ja teknisestä tuotannosta lehtori Kari Keuru. Julkaisutoimintaan kuuluvat Jarmo Röksä ja Mikko Äärynen. Podcast on julkaistu 13.9.2022.